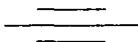

- Cummins, J., (1979): *Bilingualism and educational development in anglophone and minority francophone groups in Canada*, Interchange, 9, 40–51 o.
- Giles, H., Bourhis, R.X., Taylor, D.M., (1977): *Toward a theory of language in ethnic group relations*, in: Giles, H., (edit.), *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, Academic Press, New York.
- Lesznyák Márta, (1996): *Kétnyelvűség és kétnyelvű oktatás*, Magyar Pedagógia, 3. szám.
- Péntek János, (1997): *A magyar nyelv státusa a kolozsvári egyetemen*, Korunk, 4. szám.
- Skutnabb-Kangas, T., (1988): *Multilingualism and the Education of Minority Children*, in: Skutnabb-Kangas, T. és Cummins, J. (szerk.): *Minority Education: From Shame to Struggle*, Multilingual Matters, Clevedon.

DR. TÓTH ISTVÁN vendégoktató
Lomonoszov Állami Egyetem
Moszkva

A Nemzeti Alaptanterv és a kiejtés tanítása

– JAVASLATOK, MEGJEGYZÉSEK, TANÁCSOK –

Jelen dolgozatomban arról adok körképet, hogy a kiejtés tanításának ügyét miképpen szolgálja, illetőleg segíti elő korunk mind híresebbé váló talányos (= rejtélyes, titokzatos, érthetetlen) olvasmánya, a Nemzeti Alaptanterv (= NAT).

Szándékaim szerint – ezt az alcím is előlegzi – nemcsak tanulmányoztam és véleményeztem „a Magyar Köztársaságnak a közoktatásról szóló alaplodokumentumát”-t (1), hanem össze is gyűjtöttem az észrevételeimet. Ezeket ajánlom most a helyi tantervet készítő kollégáim szíves figyelmébe; természetesen a tantárgyi programokat szerkesztők éppúgy felhasználhatják, mint azok a tanító- és tanártársaim, akik még/már nem szánják rá magukat a fent megnevezett dokumentumok összeállítására, illetőleg megírására.

A pontosításul közölt kiegészítő címbe három kulcsszót vettem fel a Magyar nyelv értelmező szótárának III–IV., VI kötetei alapján (2):

- a) *javaslat* (Indítvány, tanácsadás, valamely jónak tartott dolog ajánlása.),
  - b) *megjegyzés* (Valamivel kapcsolatban tett rövid észrevétel.),
  - c) *észrevétel* (Célszerűnek tartott eljárás közlése, útbaigazítás valamely tennivalóra nézve.).
- Ez az írásom tehát észrevételek rögzítésén túl tanácsadással és útbaigazítással is foglalkozik.

A magyar nyelvészek IV. nemzetközi kongresszusán (Szombathely, 1983. augusztus 23–26.) *Nyelvi változások – nyelvi norma* című előadásában Szathmári István ezeket mondta: „(...) Meglehetősen sok irányú és erősen terjedő változásnak vagyunk a tanúi a kiejtés, a beszéd, ha tetszik: a hangos stílus területén: az egyes hangok elmosódó és egybemosódó képzése (csak zárójelben jegyzem meg: a középiskolások, a pedagógusjelöltek kiejtési versenyén és a rádióban jelentkezők beszédében az *s*, *sz*, *z* pöszén hangzik az esetek 30–40, néha nagyobb százalékában); egyes hangok, sőt szótagok elnyelése; hosszú magán- és mássalhangzók részleges vagy teljes megrövidítése; a szavak utolsó szótagját felkapó, éneklő beszédmód; a szöveg helytelen: a hangsúlyt, hanglejtést, szünetet nem mai szabályainak megfelelő, gyakran egyénieskedő vagy monotonitást szülő tagolása stb. (...)” (3)

A jelzett kongresszuson Szathmári professzor úr azoknak a kiejtéséről szólt – szólhatott –, akik még az 1978-as tanterv hatásai, következményei *előtt* jelentek meg kiejtési versenyen, illetőleg a rádióban. Vajon mit mondana ma, közel 20 évvel azután, hogy tantervben tételesen rögzített feladatok, követelmények és módszertani alapelvek szerint tanítottuk a kiejtéstechnikát, csiszoltuk a diákok beszédkul-

túráját, vagyis gondoztuk „a hangos stílus”-t? S mit mond majd évek múlva, amikor a NAT követelményrendszerén nevelődött ifjak állnak szembe a kiejtési versenyek értékelőivel, vagy mikrofont szerelnének ragadni a kezükbe a közszolgálati, regionális, magán stb. rádióban, televízióban?

Szathmári István, amint láttuk – a tőle megszokott stílusban – *pontos, lényegretörő látleletet adott az 1970–80-as évek fordulójának kiejtés- és beszédkultúrájáról.*

Mit kaptunk az oktatásból hamarosan kikopó 1978-as tanterv 1987-ben korrigált (alsó tagozatos) változatától a kiejtés tanításával összefüggésben?

A nyelvhasználat fejlesztése cím után A beszédművelés gyakorlata alfejezetben ezeket találhatjuk:

- helyes beszédlégzés
- helyes hangadás
- helyes artikuláció
- gyorsasági gyakorlatok
- időtartam-gyakorlatok
- ritmusgyakorlatok
- hangsúlygyakorlatok
- hanglejtésgyakorlatok
- hangkapcsolatok helyes ejtése
- hangerőváltás-gyakorlatok
- beszédszünet-gyakorlatok
- a beszédfolyamat-váltás (tempó, hangerő, hangmagasság) gyakorlatai

Az 5–8. osztály részére szerkesztett Magyar nyelv, valamint Irodalom tantervek sajátos módon foglalkoztak a helyesejtés tanításával. *Takács Etel* így fogalmazott a Magyar nyelv című dokumentumban: „A tanterv meghatározza az olvasás, a beszédművelés és a szövegszerkesztés (a fogalmazás) anyagát és gyakorlatrendszerét. Ezek a területeken – a tanulók beszéd- és írásszintjének megfelelően – a folyamatos fejlesztést tekintjük az anyanyelvi nevelés követelményének.” A módszertani alapelvekben ugyanő ezt írta: „A kifejezés képességének fejlesztését – a beszédművelést – a teljes személyiség formálása, érzelem- és tudatvilágának gazdagítása teszi hatékonná. Ebben a folyamatban az egyéni szókézslet bővítésének, árnyalásának éppen úgy szerepe van, mint az esetleges beszédhibák tapintatos, türelmes javításának. A kifejezőképesség fejlődésének alapvető feltétele mindenképpen az, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő témákról, életszerű társas helyzetekben *beszéljenek* a tanítási órákon.” (4) A *Komár Pálné* által jegyzett Irodalom tanterv nem foglalkozik a helyesejtés tanításának és gyakoroltatásának igen fontos kérdéseivel.

A közelmúlt után fordítsuk figyelmünket a jelen és a holnapok felé!

Az izgalmas származástörténetet megélt és még érdekfeszítőbb fejlődéstörténet előtt álló NAT tanulmányozásakor fontos információkat tudhat meg az olvasó. Ezeket öt pontba foglaltam.

1. A Nemzeti Alaptanterv követelményeket tartalmaz.

a) Az *általános fejlesztési követelmények* az életkori sajátosságoknak megfelelően határozzák meg a követelményeket.

b) A *részletes követelmények* egy-egy évfolyam befejezésére írják elő az elvárható tudást.

A fenti pontokban realizálódó (=megfogalmazott) követelmények a *megértésre*, a *feldolgozásra*, a *rendszeresre*, az *elmélyítésre*, az *elsajátításra*, az *alkalmazásra* helyezik a hangsúlyt. A tanítás-tanulás szempontjából feltétlenül megszívlelendő az a fejlesztési ritmus, amely a *megértés-alkalmazás* viszonylatában végigvonul. A tanulóknak

a) az ismeretek eredményes alkalmazását lehetővé tevő *jártasságait*,

b) automatizáltan működő *készségeit*,

c) a tevékenységek széles körén érvényesíthető *képességeit*, mindezek *fejlődését, fejlesztését* kívánják a NAT követelményei megalapozni.

Csendesen jegyzem meg, hogy a Nagy József névvel fémjelzett, 1994-ben közzétett „Fejlesztési követelmények”-ben – többek mellett – a készség és a képesség fogalmak szemlélet- és gondolatbővítő értelmezését olvashatjuk. (5)

A Nemzeti Alaptanterv követelményeit bontva közli(k) a szerkesztő(k):

a) A tanítandó *tananyag* a fejlesztéshez *nélkülözhetetlennek* ítélt tartalmakat adja meg.

b) A fejlesztési követelmények a hozzáértés alapvető ismérveit rögzítik.

c) A minimális teljesítmény a továbbhaladáshoz (= a tanulás eredményes folytatásához) *elengedhetetlen* ismeretek, jártasságok, készségek, általános képességek alsó szintjeit foglalja össze.

2. „A NAT nem hagyományos értelemben vett tanterv, hanem alap a helyi tantervek és tantárgyi programok számára. (...) A helyi tantervet az iskolák pedagógusai a NAT-on alapuló kész tantervek, tantárgyi programok átvétele, adaptálása útján vagy önállóan állítják össze” – ekképpen fogalmaz az alapidokumentum (6) egyrészt az alkalmazásról, másrészt a helyi tanterv fogalmáról, illetőleg természetéről.

3. Az általam felvetett témáról a „Bevezetés”-ben ezt találjuk: „Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az értelmes, kifejező beszéd (...) igényes használatának, az ehhez szükséges képességeknek a fejlesztése”. (7)

4. Az *általános fejlesztési követelmények* az 1–6. és a 7–10. évfolyam vonatkozásában ezeket tartalmazzák a *kiejtéstanítással összefüggésben*:

A) *Felkészítés a kulturált nyelvi magatartásra, a beszédkultúra tudatosítása.*

a) 1–6. évfolyam

a kiejtés összehangolása

a beszédhelyzettel (1.b)

b) 7–10. évfolyam

az intonáció alkalmazása

(1.B.)*

B) Az anyanyelvű önkifejezés bátorítása és ezáltal az önbizalom erősítése.

a) 1–6. évfolyam

helyes hangképzés, beszédlejtés és hangsúlyozás (3. a)

b) 7–10. évfolyam

a kiejtésmód eszközeinek (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő, helyes alkalmazása (3. A)

**Megjegyzés:* A NAT a részletes követelmények ismertetésekor kövérrel szedett szám- és betűjelzés (kóddal) utal az általános fejlesztési követelményekben közöltekre. Így igyekszik bizonyítani, hogy az életkori sajátosságoknak megfelelően meghatározott (általános) követelményeket valamelyik évfolyam (4./6./8./10.) befejezésére mint előírt (elvárható) tudást kéri számon a részletes követelmények.

Mi az, ami nyilvánvalóvá vált? Az, hogy fel kell készítenünk a gyermekeket a beszédhelyzetnek megfelelő kulturált *kiejtésre, hangsúlyozásra, továbbá az intonáció alkalmazására*, valamint a *mondat- és szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazására*. Mindezeket tudatosítanunk kell bátorítással, erősítéssel.

Mint a kiejtéstanítás pedagógiájával foglalkozó kutató (8) tünődtem el, hogy *helyes-e a NAT-ban a megadott sorrend a hangképzést és a beszédlejtést illetően.*

Véleményem szerint a beszédlejtésnek kell elől állnia, ezt kövesse a beszédhangadás, az artikuláció, a beszédritmus, az időtartam, a hangsúly, a hanglejtés (= intonáció), a beszédfolyamatváltás (= hangerő-, hangmagasság-, tempóváltás), a hangkapcsolat és a szünettartás tevékenységek tanítása (= ismeretnyújtás) és gyakoroltatása.

Elgondolkodtat, hogy a *kiejtési normára*, másképpen nyelvi normára történő hivatkozás elő sem fordul a NAT-ban. Ami azt illeti, ennek ismerete nélkül a helyi tanterv készítője sem lesz járatosabb a témában, mint a névtelenségbe rejtőző NAT-író(k)! A kiejtési normáról szólva egyrészt A. Jászó Anna korszakos jelentőségű A magyar nyelv könyve című főiskolai referencianyelvtankönyvét (9) ajánlom, másrészt a kiejtés-olvasás-nyelvtan tanításának kapcsolatrendszerét bemutató oldalakat a fentebb hivatkozott anyanyelvi nevelés módszereiből.

Az is tünődésre készítet: mi érdemesítette az intonációt (= hanglejtés) arra az előkelő szerepre, hogy hatszor (= 6 alkalommal!) szerepeljen, míg a „mondat- és szövegfonetikai eszközök”-ről semmi közelebbit sem tudhat meg – még a jelzés szintjén sem – a nyájas beosztott pedagógus a „közoktatásról szóló alapidokumentum”-ból. Ha a sejtésem nem csal, van itt támpont, de az óvatos

tanító- és tanártársak nem tüsténkednek ilyen ingatag alapozású szellemi forrásvidéken. A Magyar értelmező kéziszótár vonatkozó szócikke ébresztette fel a gyanúm:

„**intonáció** (...) 2. Nyelt. Hanglejtés. (...) A beszéd hangzás-, hanghordozásbeli sajátosságainak összessége. (...)” (10)

A hangzás- és hanghordozásbeli sajátosságokon a *hangerő*-, a *hangmagasság*-, a *tempó*vál-
tást, a *hangszínezettel* való bánást (= manipulációt) értjük? Vagy valami egyebet?

Megjegyzéseimet – többek között – azért soroltam fel, mert a *kiejtés tanítása*, a *kulturált nyelvi magatartás megalapozása* nemcsak az anyanyelv-pedagógusok (= tanítók és magyartanárok) feladata, hanem az *iskoláztatás valamennyi fokán valamennyi pedagógus kötelessége*. Egyetemes teendőkről lévén szó, korrek-
tebb (= szabatos, helyes, pontos, kifogástalan) közlést, sőt kiejtést vártunk volna el ettől, a kötelező oktatás tar-
talmait szabályozó hivatalos írástól, ugyanis „a NAT **nemzeti**, mert a közös nemzeti érdeket szolgálja”. Hát a
pallérozott (= kímült, pontosabbá, helyesebbé tett) kiejtéskultúra nem közös nemzeti érték?

5. A *részletes követelmények* tekintetében az alábbiakat tudatja a NAT:

A) a 4. évfolyam végén

- a) tananyag
  - beszédlégzés
  - artikuláció
  - időtartam
  - a hangkapcsolatok helyes kiejtése
  - mondat- és szövegfonetikai eszközök
  - értelmi szünettartás
- b) fejlesztési követelmények
  - tiszta artikuláció
  - helyes hanglejtés
  - a helyzetnek megfelelő hangerő alkalmazása beszéd közben
- c) minimális teljesítmény
  - a mindennapi beszédben, vers- és próza-
mondás közben helyes nyelvi kiejtés

B) a 6. évfolyam végén

- a) tananyag
  - a hangképzési és a mondatfonetikai ismeretek alapjai
- b) fejlesztési követelmények
  - intonáció (1. b.)
  - tiszta hangképzés, helyes intonáció (3. a)
- c) minimális teljesítmény
  - a kiejtés fő szabályaihoz és a beszédhely-
zethez alkalmazkodó beszéd
  - helyes hangképzés

C) a 8. évfolyam végén

- a) tananyag
  - intonáció
- b) fejlesztési követelmények
  - az intonáció jó hatásfokú felhasználása és
felfogása (1. B; 3. A)
- c) minimális teljesítmény

D) a 10. évfolyam végén

- a) tananyag
  - szövegfonetikai ismeretek és gyakorlatok
- b) fejlesztési követelmények
  -
- c) minimális teljesítmény
  -

Nemcsak az általam elkészített fenti rendszerben, hanem a NAT-ban sincsenek információk a 8. évfolyam minimális teljesítményét és a 10. évfolyam fejlesztési követelményeit és minimális teljesítményét illetően a kiejtéstanítással összefüggésben. Ezt a „nagyvonalúság”-ot szakmai illeték-
lenségnek, kellő hozzá nem értésnek szokták nevezni kertelés nélkül. S mindehhez, a kellő higgadt-
ság alig elviselhető szakmai-pedagógiai hiányosságához, önkéntelenül is visszahangoznak fülünkben
Szathmári professzor úr majdnem másfél évtizede elmondott észrevételei a „hangos stílus”-ról, s
ráadásul elég (félig) nyitott füllel járnunk iskoláinkban, az utcán – nem győzzük kapkodni a fejünket
az elhangzó beszéd külleme (és tartalma) miatt. Ha lehántjuk a kiejtéssel kapcsolatos terminus
technicusokról a különböző járulékos kifejezéseket, akkor ezt a leltárt kapjuk:

*beszédlegzés
hangképzés
artikuláció
időtartam
hanglejtés*

*hangerő
mondat- és szövegfonetikai eszközök
hangkapcsolatok
szünnettartás*

A fogalmak a NAT-ból valók, a sorrend azonban az általam helyesnek vélt, illetőleg így látszik ésszerűnek a tanítási gyakorlat felől közelítve a problémához.

Javasolom, hogy ne feledkezzünk el ezekről a szükséges és helyénvaló szakkifejezésekről sem: *hangsúly, hangmagasság, hangszínezet, tempó*, továbbá barátokozunk meg a hangerő, hangmagasság és a beszédtempó megváltozását jelentő *beszéd folyamat-váltás* (moduláció) fogalommal is!

Amikor 1987-ben *S. Végh Edit* szerkesztésében megjelent az 1978-as alsó tagozatos anyanyelvi tanterv átdolgozott, jelentékenyen használhatóbbá tett változata (11), joggal mondhattuk, hogy *Zsolnai József*nek a beszédműveléssel összefüggő hatékony fellépése (12) érezteti hatását (már a NYIK-en túl is) az anyanyelv-pedagógiai tervező munkában, hiszen ez, a lényegében újraírt alsós Magyar nyelv és irodalom tanterv a helyesejtés tanításában a *Zsolnai József* által kikövezett úton haladt. Sose volt titok, hogy az 1982-ben kiadott *Nagy J. József* nevével fémjelzett Anyanyelvi tantárgypedagógia (13) egyik legkidolgozottabb fejezetét A helyesejtés tanítása és rendszere címmel *Zsolnai József* írta (14). Az *S. Végh Edit* vezetésével az 1–4. évfolyamra létrehozott tanterv nyomán készítette el *Maleticsné Riba Magdolna* a *Beszédművelési gyakorlatok* című fejezetet (15) a Tanítók kiskönyvtára I. kötetéhez.

S mindezeket túl őszinte szakmai tisztelettel ajánlom a NYIK-program keretében – a helyesejtés tanítással összefüggésben 5–8. osztályig – napvilágot látott tananyagtervet, tanítási programokat és feladatgyűjteményeket (16) a kiejtéstani eredményesebb tervezése és tanítása érdekében.

Jó lett volna, ha a NAT rögzítette volna a nyelvjárási kiejtészváltozatokhoz való viszonyulást, mivel így egyoldalúsággal (is) vádolható, ugyanis valósággal fetisizálja „a mindennapi beszédben, vers- és prózamondás közben a helyes *köznyelvi kiejtés*”-t (a kiemelés tőlem: H. T. I.). Tudnunk kell, hogy a nyelvjárási jelenségek nem önmagukban élnek, nem függetlenek közösségektől, tértől és időtől. A megítélésük minősége is sok mindentől függ. A *ki, mikor, hol, hogyan* szempontjai árnyalják, módosítják, befolyásolják a nyelvjárási jelenségek sokféle típusának megítélését, a kiejtési következményekkel való *türelmes, tapintatos* megfeleltetését. Feltétlenül becses kincsnek kell tekintenünk a nyelvjárási kiejtészváltozatokat, a nyelvjárások anyagát.

Nem ártott(ak) volna senkinek sem a névtelen NAT-író(k), ha szakmai felvértezéssel teszi(k) elibé(n)k, gyakorló pedagógusok és kutatók elé a kiejtési gyakorlatok rendszerszemlélettel szervezett típusait, továbbá az úgynevezett kiejtési normát, s megjelöli(k) a normaalkalmazás határait is. Mindezek hiányában ajánlani tudom a témáért (= kiejtéstani) felelősséget érző kollégáknak a *Nyelvi, irodalmi, és kommunikációs nevelés program* ideillő fejezeteit, ahol taxonómikus elrendezésben találjuk meg a beszédneveléshez elengedhetetlenül szükséges alap- és háttérinformációkat. A kiejtés tanításának szakmai-pedagógiai kérdéseihöz az 1995-ben napvilágot látott – az alsó tagozatos anyanyelvi nevelés módszereit bemutató – főiskolai tankönyvben is (a tanítási gyakorlat szemszögéből) bőséges ismeretek állnak rendelkezésünkre. (17)

Ha a jelen dolgozatomban tárgyalt elméleti-gyakorlati kérdés (= kiejtéstani) szakirodalmát tanulmányozzuk, így az elmúlt évek tanterveit, tantárgy-pedagógiai jegyzeteit/könyveit (18,19), oktatási segédleteit (20–21) és a már többször hivatkozott NYIK-program dokumentumait, azt látjuk, hogy mindig gondoltak a felelősséget érző szerzők az iskoláztatásban részt vevő gyermekek *kiejtési hibáira* (= a kiejtési normától kisebb fokú eltérés) a *beszédhibáira* (= a kiejtési normától való nagyfokú eltérés), valamint ezek *korrekciójára*, továbbá a gyermekekkel kialakítandó követendő *bánásmódra*, akik a közösség kiejtési normájától eltérnek.

A NAT semmiféle utalást sem tesz ezzel kapcsolatban. Egyáltalán: úgy kezeli a kiejtéstanítás egész problémáját, mintha akörül a legnagyobb rend lenne mind a közoktatásban, mind a mindennapi beszédkultúrában. Nagyon veszélyesnek tartom ezt a „tegyünk úgy, mintha...”-féle magatartást, szemléletet, alapállást! A NAT – szándékai szerint – a nevelő- és oktatómunka közös követelményeit rögzíti, olyan fundamentális dokumentum, amelyre ráépülnek (???) a tantervek, a tantárgyi programok, a tankönyvek és más taneszközök, sőt alapnak tekintendő az alapműveltségi vizsgakövetelmények kidolgozásához is. Gyenge alap ez, ha annyi „köttönyag” (= ismeret) hiányzik belőle, mint amennyit csak a kiejtéstanítással összefüggésben már eddig is elsoroltam. Halkan mondom, nehogy haladásellenesnek kiáltsanak ki, s billogot süssenek rám: nem biztos, hogy helyes volt minden vonatkozásban szakítani a központi tantervi szabályozás korábbi formáival...

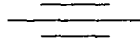
Amiért ilyen részletességgel és kendőzetlenül foglalkoztam a NAT állította csapdák/ csapdahelyzetekkel, nem véletlen. Elég legyen *Varga Domokos*nak a *Magyartanítás 1997/2.* (március) számában közzétett igen tanulságos dolgozatára utalnom. (22) Tudatja velünk a szerző, hogy az Apáczai Kiadó a NAT-követelmények realizálásában útmutató, segítő szándékkal – meglepő gyorsasággal – előrukkolt az 5. és 6. osztályosok részére a fogalmazás feladatgyűjteményükkel. A két munkafüzet *Helyesejtés* fejezeteinek elemzéséhez Varga Domokos *Deme László*tól kért véleményt, aki „34 pontban sorolta fel kifogásait”. Íme, a NAT-követelmények valóra váltása úgy (is) működik a hazai mezőnyben, mint a fent megemlített kiadó hirtelen előállított kiadványaiban. Hány gyermeket, hány generációt érint? Milyen következményei lesznek?

Dolgozatomban az értelmes, a helyes és szép *kiejtéssel* foglalkoztam. Ebből adódik anyanyelv-pedagógiai feladatainak egyike: *a beszédkultúra gondozása, ez azonban az iskoláztatás valamennyi fokán valamennyi pedagógus kötelessége, tudniillik a beszédmagatartással, a hangos stílus-sal összefüggő egyetemleges követelmény az, hogy a beszéd feleljen meg a köznyelvi kiejtés és kommunikáció normáinak.*

IRODALOMJEGYZÉK

1. Korona Kft. ügyvezető igazgatója (felelős kiadó): *Nemzeti Alaptanterv – Anyanyelv és irodalom.* Korona Kiadó, Budapest, 1995.
Megjegyzés: Sajnálatosnak tartom a következőket:
  - a) Azt, hogy a névtelenség kódében hagyták egy ilyen horderejű alapidokumentum szerzőinek/szerzőjének a nevét.
  - b) A hivatkozott kiadásnak a címében szereplő műfaj, illetőleg alapidokumentum nem egységes helyesírással jelent meg.
  - c) A részletes követelmények alkotói/~ja nem ismeri a számnévvvel, annak helyes használatával összefüggő szabályt. Erre nézvést lásd: MTA Helyesírási Bizottsága: *A magyar helyesírás szabályainak 11. kiadása/290. pont!*
2. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete (szerk.): *A Magyar nyelv értelmező Szótára – III., IV., VI.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965–66.
3. Szathmári István: *Nyelvi változások – nyelvi norma.* In: Kiss Jenő és Szűts László: *A magyar nyelv rétegződése.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
4. Takács Etel: *Magyar nyelv 5–8. osztály.* In: Szabonyi Péter (főszerk.): *Az általános iskolai nevelés és oktatás terve.* Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1978.
5. Nagy József (szerk.): *Fejlesztési követelmények.* Iskolakultúra, Budapest, 1994: 1–2.
6. Korona Kft. ügyvezető igazgatója (felelős kiadó): *Nemzeti Alaptanterv – Anyanyelv és irodalom.* Korona Kiadó, Budapest, 1995.
7. Uo.
8. H. Tóth István: *A kiejtés tanítása.* In: Kernya Róza (szerk.): *Az anyanyelvi nevelés módszerei (Általános iskola 1–4. osztály).* Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola – Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Rt., Kaposvár, 1995.
9. A. Jászó Anna (szerk.): *A magyar nyelv könyve.* Trezor, Budapest, 1991.
10. Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.

11. S. Végh Edit: *Magyar nyelv és irodalom az általános iskola 1–4. osztálya számára* (Útmutató és korrigált tanterv). Országos Pedagógiai Intézet., Budapest, 1987.
12. Zsolnai József: *Beszédművelés kisiskolás korban*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.
13. Nagy J. József: *Anyanyelvi tantárgypedagógia*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
14. Zsolnai József: *A helyesejtés tanítása és rendszere*. In: Nagy J. József (szerk.): *Anyanyelvi tantárgypedagógia*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
15. Maleticsné Riba Magdolna: *Beszédművelés*. In: Végh Edit (szerk.): *Tanítók kiskönyvtára I.*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.
16. Zsolnai: A nyelvi, irodalmi és kommunikációs alternatív nevelési program tananyagterve (tanterve) az 5–8. osztályra: III. Az élőbeszéd gyakoroltatása: A helyesejtés tanítása. Budapest, 1988.
  - a) Farkas Julianna: A helyesejtés tanítása. 5. osztály
  - b) Farkas Julianna: A helyesejtés tanítása. 6. osztály
  - c) H. Tóth István: A helyesejtés tanítása. 7. osztály
  - d) H. Tóth István: A helyesejtés tanítása. 8. osztály
17. Kernya Róza (szerk.): *Az anyanyelvi nevelés módszerei* (Általános iskola 1–4. osztály). Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola – Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Rt., Kaposvár, 1995.
18. Szemere Gyula: *A magyar nyelvtan tanítása*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1969.
19. Hoffmann Ottó: *Anyanyelvi nevelés az általános iskola felső tagozatában*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976.
20. Montágh Imre – Montághné Reiner Nelli – Vinczéné Bíró Etelka: *Gyakori beszédhibák a gyermekkorban*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.
21. Palástiné Varga Erzsébet: *Helyesejtési és beszédművelési gyakorlatok*. Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet, Kecskemét, 1984.
22. Varga Domokos: *Fogalmazástanítás – veszélyes buktatókkal*. Magyartanítás, Budapest, 1997:2.

DR. SZELÉNDI GÁBOR

Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola
Kaposvár

A családi életre nevelés és a NAT

Világszerte, így hazánkban is évtizedek óta folynak kísérletek, születnek megoldások a családi életre való felkészítésben, több-kevesebb sikerrel. Annak az óriási társadalmi problémának a jobb megoldására, hogy gyermekeink, fiataljaink felkészültebbek legyenek a felnőtt életre. Lásd a régi római bölcsességet, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Hazánkban éppen két évtizede lesz annak jövőre, hogy többéves előkészítő munka után elkezdődött a családi életre nevelés az óvodáskortól a középiskolás korig. A neveléstörténet kutatóinak lenne a feladata e munkának az eredményeit, hiányosságait feltárni, elemezni. Az 1998-tól bevezetésre kerülő NAT-tal megint egy korszak kezdődik, mind a nevelőmunka egészét, mind egy-egy részterületét tekintve. A következőkben ebből a korszakot kezdő vállalkozásból mi csak egy szerény feladatot vállalunk: a családi életre nevelés jövőjét vizsgáljuk: a végleges NAT alapján. Csak a „Mit tanuljanak gyermekeink, mit tanítsunk nekik?” kérdésre keressük a választ. A másik nagy kérdésre itt csak utalunk. Arra, hogy milyen felkészültséggel rendelkeznek pedagógusaink e feladat megoldására, milyen felkészítést kapnak a képzésük során. A közös munkában jelentős felelősséget vállaló szülőkről ne is beszéljünk. Ők hogyan, kitől és mit kapnak e tevékenység végzéséhez? A gyermekekről, fiatalokról sem feledkezhetünk meg, akiknek a már kialakult ismeretei, nézetei, szokásai mind szerepet játszanak a nevelőmunkában, így a felnőtt életre való felkészítésben-felkészülésben.